

Työ- ja elinkeinoministeriö
kirjaamo@tem.fi

Työ- ja elinkeinoministeriön lausuntopyyntö (TEM/949/03.01.01.2017, TEM031:00/2017)

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimiston lausunto koskien hallituksen esitystä eduskunnalle ns. omatoimisen työnhaun mallista (täydentää hallituksen esitystä HE 92/2018 vp)

Hallitus on valmistellut esitystä ns. omatoimisen työnhaun mallista, jonka tavoitteena on varmistaa työhakijoiden yhdenvertainen kohtelu ja työttömyysetuuden vastikkeellisuuden toteutuminen maakunta- ja kasvupalvelu-uudistusten voimaantulon jälkeen. Työnhakijoiden työnhakuaktiivisuutta lisäämällä nopeutettaisiin samalla työttömyyden päättymistä ja avoimien työpaikkojen täyttymistä.

Esityksessä korostetaan työnhakijan omaa aktiivisuutta hakeutumisessaan työhön. Lähtökohta on hyvä. Todettava kuitenkin on, että suunniteltu prosessi ei vaikuta selkeältä eikä yksinkertaiselta työnhakijan kannalta. Sama koskee maakunnan ja palveluntuottajan tehtäviä työnhakijan palvelun eri vaiheessa. Riskinä on, että monimutkaiset ja runsaasti yksityiskohtia sisältävät prosessit eivät paranna yksilön työllistymistä ja/ tai työmarkkinoiden joustavaa toimintaa. Myös esityksen taloudellisten vaikutusten arviointiin liittyy runsaasti epävarmuustekijöitä niin suoranaisesti työttömyysturvameinojen kuin työmarkkinoiden toiminnan kokonaistaloudellisten vaikutustenkin osalta.

Esityksen keskeiset ehdotukset koskevat työllistymissuunnitelmaa, jossa edellytettäisiin työttömyysetuuden saamisen edellytyksenä omatoimista työnhakua tai osallistumista kasvupalveluihin. Suunnitelman toteuttamisen laiminlyönti ja työllistymistä edistävästä palveluista kieltäytyminen ja keskeyttäminen ilman pätevää syytä vaikuttavaisivat porrastetusti työnhakijan oikeuteen saada työttömyysetuutta. Nykyisistä työnhakijaa työttömyysetuuden saamisen edellytyksenä velvoittavista työtarjouksista luovuttaisiin, mutta työllistymissuunnitelmassa voitaisiin edellyttää yksilöidyn avoimen työpaikan hakemista.

Esityksessä on arvioitu työllistymissuunnitelmien nykytilannetta tilastomateriaalin valossa, joka osoittaa, että sekä ensimmäisen suunnitelman laatimisessa että suunnitelmien ajantasaisuudessa on suuria alueellisia eroja. Työtarjousmenettelyn osalta on viitattu muun muassa Owl Group Oy:n vuonna 2016 tekemään tutkimukseen ja voitu todeta, että velvoittaviin työtarjouksiin perustuva työttömyysetuuden vastikkeellisuus ei kohdistu tasaisesti kaikkiin työnhakijoihin. Sekä työllistymissuunnitelmiin että työtarjouksiin liittyvien säädösten tarkistamista sinänsä onkin pidettävä aiheellisena.

24.8.2018

Ehdotuksen mukaan henkilön ilmoittautuessa työnhakijaksi verkkopalvelun kautta, hänen palvelutarpeensa arvioitaisiin digitaalisesti ja laadittaisiin työllistymissuunnitelma, jossa edellytettäisiin työttömyysetuuden saamisen edellytyksenä omatoimista työnhakua tai osallistumista kasvupalveluihin. Eriten tukea työnhakuunsa ja työllistymiseensä tarvitsevia työnhakijoita lukuun ottamatta suunnitelma laadittaisiin verkossa. Palvelutarpeen arvioiminen ja työllistymissuunnitelmien laatiminen digitaalisesti verkkopalvelussa voi vapauttaa maakuntien ja palveluntuottajien asiakaspalveluun varattavia resursseja kuitenkin vain siinä tapauksessa, että tietojärjestelmien toiminta on ehdottoman luotettavaa ja käyttäjäystävällistä. Hakijan tietojen käsittelyn ja luovuttamisen osalta on huomattava myös tietosuojanäkökohdat.

Työllistymissuunnitelmaan sisältyy edellytys hakea lähtökohtaisesti neljää työmahdollisuutta kuukauden tarkastelujakson aikana. Suunnitelma voi tarvittaessa sisältää myös yksilöityjä työpaikkoja, joita työnhakijan on haettava. Velvoitteen asettamiseen sisältyy kuitenkin varauksia liittyen muun muassa työmarkkinatilanteeseen ja hakijan yksilölliseen tilanteeseen, jotka sinänsä ovat perusteltuja ja aiheellisia. Näin muotoiltuna hakijan tilanteen arviointiin sisältyy kuitenkin runsaasti tulkinnanvaraisuutta. Kysymykseksi nouseekin, pystytäänkö työnhakijoiden oikeudenmukainen ja tasapuolinen kohtelu varmistamaan tässä tilanteessa.

Työllistymissuunnitelman sisällössä ja haettavien työmahdollisuuksien määrässä tulisi voida ottaa huomioon myös työnhakijan muu mahdollinen aktiivinen toiminta työllistymisedellytyksiensä parantamiseksi, vaikka se ei johtaisikaan välittömästi työllistymiseen. Esimerkiksi hakeutuminen työllistymistä edistäviin palveluihin tai muihin maakunnan järjestämiin tai hankkiimiin työnhakijan työllistymistä tukeviin palveluihin tulisi pitää haettavana työmahdollisuutena.

Työttömyysturvaan liittyvän seuraamusmenettelyn osalta ehdotukset ovat varsin mittavia. Ehdotettujen muutosten voidaan katsoa jossain määrin yksinkertaistavan työllistymissuunnitelmaan liittyvää työttömyysturvamenettelyä, kun esimerkiksi korvauksettomia määräaikoja koskevat säännökset liittyen työllistymissuunnitelman laatimiseen ja tarkistamiseen sekä työllistymistä edistäviin palveluihin osallistumiseen kumottaisiin. Siten esitystä voidaan pitää osin perusteltuna.

Suunnitelman toteutumisen seuranta perustuu ehdotuksen mukaan lähtökohtaisesti työnhakijan ilmoittamiin tietoihin ja perustuu siten luottamukseen. Hakijalta saatujen tietojen luotettavuuden arviointi ei muodostune erityiseksi ongelmaksi. Jos hakijan antamiin tietoihin lähtökohtaisesti luotetaan, tuntuukin erikoiselta vaatia häntä säilyttämään työnhakuunsa liittyvät hakemukset, sähköpostiviestit ja muu vastaava aineisto pyynnöstä esitettäväksi maakunnalle tai palveluntuottajalle. Seurannan osalta tulee varmistaa, että menettely hakijan kannalta on selkeä ja yksinkertainen käyttää ja on tarvittaessa muutenkin kuin verkossa hoidettavissa. Prosessiin sisältyvä runsas tiedonkulku eri toimijoiden edellyttää ehdottoman toimivaa ja luotettavaa tietojärjestelmää.

24.8.2018

Ehdotuksen mukaan työllistymissuunnitelman toteuttamisen laiminlyönnistä aiheutuvat seuraamukset on porrastettu siten, että ensimmäisestä laiminlyönnistä seuraa tarkastelujakson päättyessä muistutus ja hakijan jättäessä uudelleen hakematta työmahdollisuuksia työllistymissuunnitelmassa edellytetyllä tavalla, hän menettäisi oikeutensa työttömyysetuuteen määrääjäksi ja tietyssä tapauksessa toistaiseksi. Muistutus ensimmäisenä toimena laiminlyönnin tapahtuessa on sinänsä hyvä ratkaisu, sillä varsin usein laiminlyönnin taustalla näyttäisi olevan esimerkiksi hakijan tahaton virhe verkkopalvelun käytössä.

Ehdotetun lainkohdan mukaan etuuden menetys koskee tilannetta, jossa hakijalle on aiemman tarkastelujakson päättyessä annettu muistutus/ilmoitus tai hänellä ei ole ollut oikeutta työttömyysetuuteen aiemman tarkastelujakson päättymisestä lukien. Ehdotuksesta ei aivan yksiselitteisesti ilmene, onko laiminlyöntien tullut ajoittua peräkkäisille tarkastelujaksoille, vai ote-taanko asiassa huomioon laiminlyönnit yhteensä pidemmältä ajalta. Ilmeisesti kysymys on peräkkäisistä tarkastelujaksoista.

Esityksessä palveluprosessin eteneminen perustuu hyvin pitkälti toimivaan tietojärjestelmään ja sen tuottamiin automaattitoimintoihin. Tietojärjestelmien toimivuus on pystyttävä takaamaan. Toisaalta, hakijan tilanteen arviointiin ja menettelyihin sisältyy kuitenkin paljon harkintaa ja harkintavallan käyttöä, joka tulee lisäämään - ei vähentämään hallinnollisten resurssien tarvetta.

Johtaja

Maire Mäki

Palveluesimies

Jukka Nilivaara